

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on hyvin perusteltu korkeakoulutuksen ja tutkimuksen toimenpiteenä. Tavoite tunnistaa hyvin tieteen lisäksi taiteen ja kulttuurin osaksi sivistystä ja yhteiskunnan resilienssiä sekä korostaa tasapainoisesti niin tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta.

Voisi pohtia, tulisiko ilmaisun vapaus lisätä mukaan tekstiin. Viime aikoina asia on keskusteluttanut paljon: kyseenalaistaminen sekä asiaton painostus yliopistojen henkilöstöä ja rahoittajia kohtaan on lisääntynyt. Ilmaisun vapauden voisi liittää esimerkiksi lauseeseen: Kriittinen ajattelu, avoimuus ja ilmaisun vapaus ovat turvallisuuden ja vakauden perusta

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksukset ovat oikeansuuntaisia mutta yleisluontoisia ja jäävät hieman lyhyeksi huomioiden kunnianhimoinen ja kannatettava tavoite.

Olisi hyvä, että toimenpidesuosituksissa olisi selkeämmin kuvattu mitä konkreettisesti halutaan muuttaa. Mitä esimerkiksi tarkoitetaan sillä, että "Vahvistetaan korkeakoulujen tuottaman sivistyksen, osaamisen ja toimijuuden sekä tieteellisen ja taiteellisen tutkimuksen merkitystä kansallisessa varautumisessa sekä resilienssin ja demokratian vahvistamisessa."?

Ehdotus siitä, että taiteen ja tieteen vapautta vahvistetaan lainsäädäntöä uudistamalla ei tunnu vaikuttavalta tai tarkoituksenmukaiselta toimenpiteeltä; nykyiset haasteet esimerkiksi rahoitusohjauksessa (tieteenaloja eriarvoistava ja perustutkimuksen toimintaedellytyksiä heikentävä kehitys) tai tutkijoiden maalittamisessa johtuvat muusta kuin puutteellisesta lainsäädännöstä. Enintään lainsäädännöllä voidaan pyrkiä vähentämään mahdollisuuksia heikentää tieteen ja taiteen vapautta entisestään.

Keinoja, joilla voidaan ehkäistä ja puuttua häirintään, painostukseen ja epäasialliseen vaikuttamiseen, voisi vielä täsmentää esimerkiksi viittaamalla viestintä-, medialukutaito-, vaikuttamis- ja turvallisuusosaamisen vahvistamiseen. Toisaalta pitää varoa menemästä liian pitkälle korkeakoulun autonomian piirissä olevien asioiden määrittelemiseen toimenpiteissä.

Toimintasuosituksissa ja toimenpiteissä sekä vision toimeenpanossa on varmistettava, että ne soveltuvat ja myös taiteelliseen tutkimukseen ja taiteelliseen toimintaan ja huomioivat alan erityistarpeet.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on kannatettava ja huomioi myös osaamisen ylläpidon merkityksen.

Olisi hyvä pohtia, onko tavoitteessa riittävästi tuotu esiin laadun merkitys. Olemme yhteiskuntana eläneet pidemmän aikaa niukkenevien resurssien äärellä ja koulutusmääriä on lisätty ilman vastaavaa rahoituslisäystä. Olisiko parempi antaa jokaiselle suomalaiselle lupaus laadukkaasta korkeakoulutuksesta ja yhdestä maksuttomasta laadukkaasta korkeakoulututkinnosta sekä mahdollisuuksista osaamisen ylläpitoon pikemmin kuin vain lupaus maksuttomasta korkeakoulututkinnosta.

Tavoitteen kuvauksessa olisi myös hyvä puhutella työelämää: nyt keskitytään vain korkeakoulujen omiin toimiin. Työurien pidentyminen ja osaamisen ylläpito vaatii vahvaa yhteistyötä työelämän kanssa, ensimmäisiä työ- ja harjoittelupaikkoja sekä myös työnantajan vastuuta osaamisen ylläpidosta. Työelämän panostus voisi näkyä jatkuvan oppimiseen panostuksissa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksissa on monia kannatettavia asioita. Se ei kuitenkaan vielä muodosta riittävän konkreettista ja johdonmukaista kokonaisuutta 60 % -tavoitteen saavuttamiseksi (vrt. OECD:n tilastot).

Taideyliopiston näkökulmasta keskeistä on, että kunnianhimoinen osaamistason nosto ei tapahdu koulutuksen laadun kustannuksella, vaan sitä tuetaan pitkäjänteisellä, ennakoitavalla ja läpinäkyvällä perusrahoituksella. Kantavana tavoitteena tutkimuksessa ja koulutuksessa on oltava kansainvälisesti korkea osaaminen eli laadukas koulutus.

Eri alojen erityispiirteet on huomioitava toimenpiteiden suunnittelussa ja resursoinnissa jo lähtökohdissaan. Resursoinnin tulisi olla kannustavaa. Kuluvalle kaudella merkittävimmät resursoinnit esim. tohtoripiloteille olivat tällaisia, mutta ne rajasivat osan aloista täysin ulkopuolelle.

Ehdotus korkeakoulutarjonnan kohdentamisesta osaamisen ja koulutuksen ennakointietoa hyödyntäen on haastava tehtävä tilanteessa, jossa teknologinen, ekologinen ja taloudellinen murros muokkaa voimakkaasti yhteiskuntaa ja työelämää. Visiossa tulisi kiinnittää enemmän huomiota koulutusohjelma- ja alakohtaisen sääntelyn sijaan geneeristen taitojen vahvistamiseen, jotka eivät vanhene, joita tekoäly ei voi korvata ja jotka ovat keskeisiä murroksesta selviämisen kannalta: kriittistä ajattelua, luovuutta, empatiakykyä ja eettistä harkintaa.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Luovat osaajat ja uutta luova tieteellinen tutkimus ja taiteellinen toiminta on nostettu vision yhdeksi viidestä kärkitavoitteesta mikä on todella hieno asia. Taideyliopisto pitää visiomuotoilua onnistuneena. Tämän toimenpiteen toteutusta on tärkeä edistää yhteiskunnan muilla aloilla esimerkiksi rahoituspolkujen, sääntelyn ja viennin edistämisen osalta.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuositukset jatkavat edellisen kauden linjalla, missä taide- ja luovat alat joutuvat käytännössä helposti rajatuksi ulos tai marginaaliin. Alojen erilaiset tarpeet ja lähtökohdat olisi huomioitava toimeenpanossa kuluva kautta paremmin.

Laadukas taidealan koulutus on luonteeltaan ohjaus- ja tilaintensiivistä sekä vahvasti esitys-, studio- ja työpajainfrastruktuuriin nojaavaa. Suomessa luovat alat ovat verrokkimaihin (muut pohjoismaat) verrattuna alihyödynnettyjä. Toimenpidesuositukset eivät juuri vala uskoa siihen, että luovat alat voisivat lunastaa potentiaalinsa Suomen menestyksen luomisessa.

Taideyliopisto pitää hyvänä, että kansainvälisyys on nostettu esiin visiossa. Toimenpiteet esimerkiksi vahvojen työelämäyhteyksien lisäämisistä kaikkiin kansainvälisiin tutkinto-ohjelmiin, liikkuvuus- tai kansainvälistymisohjelmien lisääminen jokaiseen koulutusohjelmaan ovat kuitenkin varsin haastavia korkeakoulun yksin tehdä ja vaativat myös tukea sekä muutosta työnantajien toiminnassa.

Kansainvälisten opiskelijoiden ja työntekijöiden toimintaedellytyksiin vaikuttavaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta tulisi tarkastella valtioneuvoston tasolla niin, että Suomi voisi olla vision mukaisesti veto- ja pitovoimainen kansainvälisille osaajille. Nyt kaikki toimenpiteet on kohdistettu korkeakouluille, vaikka suurimmat haasteet liittyvät opiskeluperäistä maahanmuuttoa vaikeuttavaan lainsäädäntöön. Tämä on merkittävä puute vision toimenpiteissä.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Visiossa todetaan, että korkeakoulujärjestelmä uudistuu rohkeasti nykyisten vahvuuksien pohjalta. Tämä muotoilu jää aika epäselväksi: millaisiin vahvuuksiin tässä viitataan? Millaisia ovat ne puutteet, joita pyritään korjaamaan? Käytännössä erikoistumista ei liene kovinkaan voimakkaasti tapahtunut, vaikka se on ollut agendalla jo pidempään. Voisimmeko rohkeammin profiloida yliopistoja? Taideyliopistolla on valtakunnallisen tehtävän kautta valmius kantaa vastuuta taideopetuksen ylimmästä tehtävästä Suomessa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamistyö ja päällekkäisten tehtävien purkaminen kuulostaa huolestuttavalta, mikäli asia tehdään talous edellä ja sellaisten oletusten varassa, jotka eivät välttämättä kuvaa todellisuutta. Aiemmasta rakenteellisesta uudistamisesta olemme oppineet, että fuusioiden kaltaiset muutokset vievät valtavasti resursseja, taloudelliset hyödyt saadaan (jos niitä ylipäättään on) vasta monien vuosien kuluttua.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu ja nostaa esiin keskeiset asiat: perusrahoituksen merkityksen, rahoituspohjan monipuolistamisen ja TKI-panostukset.

T&K-toiminnan tulee kuitenkin olla ymmärretty riittävän laaja-alaisesti. Merkittävimmillä rahoittajilla ei tule olla esteitä siihen, että tutkimusprojekti on taiteen alueelta. 4 % tavoite on kannatettava (kasvu on toki kannatettavampi, mutta tuskin toteutuu tässä tilanteessa).

**Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet?
Ovatko toimet oikeita?**

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

-

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuva vaikuttaa tiivistävän olennaisimmat asiat. Tilannekuva on tärkeä dokumentti, jonka lähtöolettamia tulisi arvioida säännöllisesti.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 vaikuttaa varsin onnistuneelta ja se rakentuu keskeisten tällä hetkellä tiedossa oleville korkeakoulutuksen ja tutkimuksen haasteiden ympärille.

Yliopiston kannalta olennaisinta on kuitenkin sen toimeenpano. Voi pohtia, onko toimenpiteissä liiankin korostuneesti esillä rakenteelliset ja lainsäädännölliset ratkaisut joidenkin muiden kustannuksella.

9. Muut kommentit

-

Torkkeli Markus
Taideyliopisto - Kehittämispalvelut (yliopiston kommentit)